

להשיג את המועלים

העלייה בחלקן של הונאות בדיווח כספי, מלמדת על הצורך להתאים את אופן יישום ה-SOX לתחכום הגובר של מבצעייהן. מדריך חדש של ארגון COSO מתווה את העקרונות לכך < שי מדינה, ברק ציפרוט

אגף שוק ההון, רשות החברות הממשלתיות ורשות ניירות ערך, כל אחד מהם לגבי הגר פים עליהם הוא מפקח. הגידול באירועי הונאה מעלה ספקות בנוגע להתאמתם של מנגנוני הבקרה אשר היו נהוגים עד כה בחברות ציבוריות. על אף הרפורמות הרגולטוריות שנערכו בעקבות ועדת גושן ויישום כללי SOX בחברות הציבוריות, נראה, כי אין בידו הארוכה של הרגור לטור בכדי להפחית משמעותית ביצוען של הונאות ומעילות בגוף המבוקר. הספקות אף תופחים עקב העור בדה שבחלק לא מבוטל ממקרי ההונאה, הן בארץ והן בחו"ל, מדובר בחברות גדורות וממוסדות שנדרשות ליישם SOX כדת וכדין. כך לדוגמא, רשות ניירות ערך חושדת, כי מנכ"ל אפריקה תעשיות לשעבר ובכירים נוספים גרמו להצגת נתונים כוזבים בדוחור תיה של החברה ועיוותו פרטים בהיקף של עשרות מיליוני שקלים, תוך הטעיית המש-

בשנים האחרונות אנו עדים להתפתחות בכל הנוגע לנקיטת צעדים לצורך מניעת מעילות, בין ע"י מנהלי הסיכונים, בדרך של עריכת סקרי סיכוני מעילות, ובין ע"י המבקרים הפנימיים בדרך של שילוב הנושא בתוכנית העבודה של הביקורות הפנימיות, תוך הסתייעות באנשי מקצוע המתמחים בתחום הביקורת החקירתית. יחד עם זאת, מרבית המבקרים הפנימיים אינם נוהגים לכלול בתוכנית העבודה נושאים הקשורים לסיכונים הונאות בדיווח הכספי, תחת ההנחה כי נושאים אלו מטופלים במסגרת עבודת SOX.

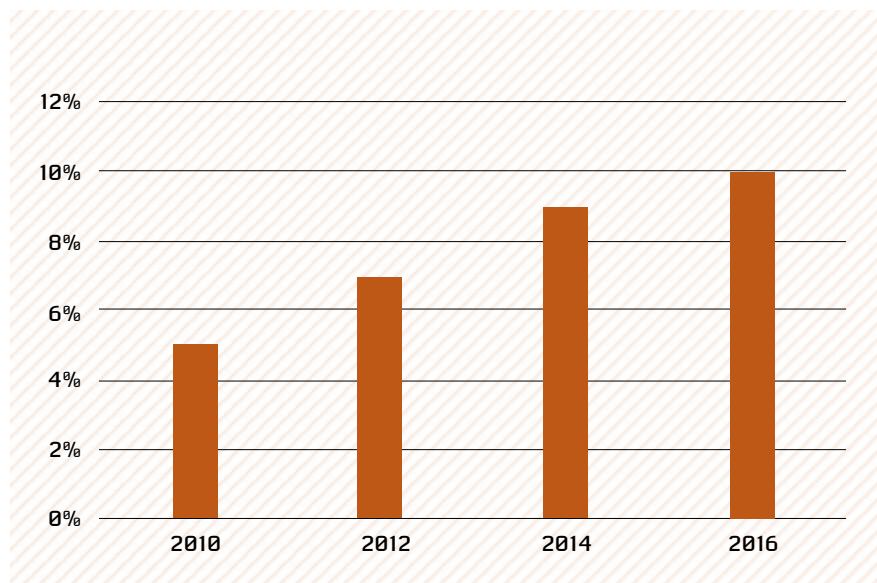
חוק סרבנס-אוקסלי נחקק כידוע בשנת 2002 בעקבות שורה של תרמיות ענק בדוחות כספיים. הידועה שבהן התחוללה בחברת אנרון, ומקרים בולטים נוספים היו בחברות וורלדקום, טייקו, פרגרין סיסטמס ועוד. בשנת 2005 אומצו עקרונות על ידי המפקח על הבנקים בישראל, ובשנים הבאות – בידי

סקר בינלאומי שערכה לשכת בוחני ההונאות העולמית (ACFE) ופורסם בשנת 2016, שבמסגרתו נבדקו אירועי הונאות, מעילות ומעשי שחיתות שנחקרו במדינות שונות, נמצא, כי בכ-10% מהמקרים בוצעו הונאות בדיווח כספי. * בארץ המצב אינו שונה בהרבה. בסקר שנערך ע"י מחלקת הביקורת החקירתית של פירמת פאהן-קנה ניהול בקרה בשנת 2016, במסגרתו נבדקו עשרות אירועי הונאות, מעילות ומעשי שחיתות בענפי פעילות שונים, נמצא, כי ב-16% מהמקרים בוצעו הונאות בדיווח הכספי.

השוואת נתוני ארבעת הסקרים הבינלאומיים שנערכו בשנים האחרונות מלמדת על מגמת עליה בשיעור המקרים הכוללים הונאות בדיווח הכספי. התרשים המצורף מתאר את העלייה הברורה בשיעור מקרי ההונאות בדיווח כספי, מסך המקרים שנחקרו בשנים האחרונות בעולם (מתוך נתוני הסקר הבינלאומי).

נתונים אלו עשויים להעיד על ירידה ברמת אפקטיביות הבקורות המיושמות כיום בחברות, בהנוגע למניעת הונאות חשבו נאיות בדוחות הכספיים. עוד עולה מהסקר, כי חמשת סוגי ההונאות הנפוצות ביותר בדיווח כספי הם:

- < שימוש בהפרשי עיתוי במטרה להשפיע על התוצאות הכספיות.
- < הכרה בהכנסות שלא בהתאם לתקנים חשבונאיים מקובלים.
- < ביצוע מניפולציות בסעיפי התחייבויות והוצאות.
- < "ניפוח" מלאכותי של שווי הנכסים.
- < אי גילוי נאות בביאורים לדוחות הכספיים.

רו"ח שי מדינה, רו"ח ברק ציפרוט, פאהן-קנה ניהול בקרה

< בקרות מונעות המשולבות בתהליכי העבודה השוטפים.

< בקרות מגלות דרך דוחות חכמים המורכבים באמצעות כלי בקרה ייעודיים, כגון רישומים חשבונאיים המבוצעים באופן ידני, השוואת נתונים בין המערכות התפעוליות/לוגיסטיות למערכות הכספיות.

לסיכום: ייתכן שהעלייה בשיעור מקרי ההונאות בדיווח כספי שהתגלו בעולם בשנים האחרונות, מעידה על עליית מדרגה בנוגע לרמת המורכבות והתחכום של הונאות מסוג זה, כמו גם על שכלול של טכניקות ההסוואה המאפיינות מקרים אלו.

המדריך שפרסם אשתדק COSO מציע שיטות חדשניות למניעת הונאות ומעילות. על הארגונים להחיל על עצמם את המתודולוגיה המוצעת בו וליישם את שיטות הבדיקה שהוא מפרט. רוב החברות טרם יישמו בקרות הנובעות מהמודל החדש והן ממשיכות ליישם בקרות המתאפיינות במדגמים מוגבלים, בדיקות ידניות ורוטיניות. חברות המעוניינות למנוע הונאות חשבו נאיות, במקום גלותן לאחר התרחשותן, טוב יעשו אם יעדכנו בהקדם את שיטת ביצוע ה-SOX.

* Report to the Nations: On Occupational Fraud and Abuse.

ואיתור של הטעיות מכוונות ולכן מתקשה בזיהוי הונאות בדיווח כספי. יש מספר סיבות לכך, המובאות בטבלה המצורפת.

בהתאם לעקרונות 8, על הארגונים לנקוט בגישה אקטיבית שמטרתה לחשוף הונאות ומעילות בגוף המבוקר הכוללת בחינת תרחישי מעילות, לצד תרחישי הונאות בדיווח הכספי, במסגרת תוכנית מתמשכת למניעת הונאות ומעילות. להלן מספר נקודות בהן עוסק המדריך:

קביעת תוכנית לניהול סיכוני הונאה במסגרת הממשל הארגוני.

ביצוע הערכת סיכונים מקיפה להונאות ומעילות.

פיתוח ויישום בקרות מונעות ומאתרות לזיהוי הונאות ומעילות.

קביעת מנגנון דיווח שיאפשר מסירת מידע בנוגע להונאות ומעילות שהתגלו.

פיקוח על תהליך ניהול סיכוני ההונאות והמעילות אשר יאפשר הסקת מסקנות, הפקת לקחים ושיפור תהליכים.

במסגרת התוכנית ניתן לטפל באופן מתודולוגי בסיכוני הונאות, לרבות הונאות בדיווח הכספי, לצד סיכוני מעילות עובדים. על התוכנית להתמקד בשלושה מישורים עיקריים:

< בקרות על ברמת הארגון לרבות פיקוח ובקרה של הדירקטוריון על הנהלת החברה.

קיעים. ביולי 2015 התפטרו מנכ"ל טושיבה, סגן היו"ר ובכירים נוספים בשל אי סדרים חשבונאיים.

חלפו 15 שנים מיום הולדתו של החוק ה-11 שנים לאחר עלייתו לראשונה ארצה. ייתכן שבזמן שמבצעי הונאות שיפרו את היכולות שלהם ושיכללו את טכניקת ההסוואה של ההונאה החשבונאית, אחראי הבקורת לא ביצעו את ההתאמות הנדרשות והמשיכו להסתמך על מנגנוני הבקרה המסורתיים. מאכן עולה, כי גם המתודולוגיה אשר נועדה למנוע הונאות בדיווח כספי נדרשה להתפתח ולבצע התאמות עם הזמן.

במאי 2013 פרסם ארגון COSO, העוסק בבקרות פנימיות, מודל ליישום ממשל תאגידי בארגון. המודל כולל 17 עקרונות, ביניהם עיקרון 8 המדגיש את מחויבות הארגון לנקוט בגישה אקטיבית לצורך מניעת הונאות ומעילות. מודל זה מעדכן את המודל הישן משנת 1992, שעליו מתבססות רוב החברות שמיישמות SOX.

בספטמבר 2016 פרסם COSO מדריך חדש בנושא מניעת הונאות ומעילות. המדריך מפרט את עיקרון 8 של המודל ליישום ממשל תאגידי בארגון. המתודולוגיה המסורתית ליישום SOX (לפני המדריך החדש) נועדה לוודא שלא קיימות טעויות מהותיות בדוחות הכספיים, אך היא מתקשה בזיהוי

מה מקובל כיום	מה נדרש	מאפיין
שיטות דגימה אקראיות.	שיטות דגימה מורכבות אשר מסתמכות על כריית נתונים וניתוח חריגים.	מדגמים
מדגמים קטנים באופן יחסי, הנעים בין מקרים בודדים לעשרות מקרים בלבד.	בדיקת אוכלוסיות שלמות באמצעות הגדרת סקריפטים ושימוש בכלים ממוחשבים.	היקף בדיקות
בדיקות ידניות המבוצעות על ידי גורם אנושי.	בדיקות המבוססות תרחישים ומבוצעות על ידי מערכות ייעודיות לניתוחי נתונים לצורך זיהוי חריגים.	ביצוע הבדיקות
לרוב הבדיקות תלויות בגורם העסקי אשר יספק את האוכלוסיות ואת המסמכים הרלוונטיים לבדיקה.	ביצוע בדיקות על מסדי נתונים שלמים תוך אי תלות מוחלטת בגורם העסקי.	תלות
בדיקות חוזרות ונשנות המבוצעות בכל שנה, דבר המוביל לכך שהנהלת הארגון מודעת לסוג הבדיקות ואף מתכוננת אליהן.	בדיקות חדשות ומגוונות אשר מפתיעות את הגורם העסקי.	גורם ההפתעה
לרוב הכפיפות הארגונית היא לממונה על הכספים בחברה, וזאת למרות שהונאות חשבונאיות מבוצעות לרוב על ידי הנהלת החברה, תוך מעורבותם או לכל הפחות ידיעתם של מנהלי הכספים.	כפיפות ארגונית שאינה יוצרת ניגודי עניינים, כגון כפיפות למבקר הפנימי, מנהל הסיכונים או ועדת הביקורת.	כפיפות ארגונית
ידע מוגבל בזיהוי מעילות והונאות ושימוש בכלים ממוחשבים.	עובדים מיומנים ומנוסים בזיהוי מעילות והונאות ושימוש בכלים ממוחשבים.	מיומנות